

Forrásmegjelölés és bibliográfia

Biró Tamás, 2019. november

Miért kell megjelölni a forrásokat?

A tudományos értekező próza műfajaihoz szorosan hozzátartozik a forrásmegjelölés és (néhány, az alábbiakban említendő esetet leszámítva) a mű végén a bibliográfia. Ennek számos oka van.

Szó szerinti idézet helye. Ha szó szerint idézek valahonnan, jelezni szoktuk, hogy *honnan* származik az idézet. Azonban a forrásaimat nem kizárólag szószerinti idézés esetén kell feltüntetnem, hanem akkor is, ha információt, adatot vagy gondolatot veszek át mástól.

Plágium elkerülése. Plágiumnak számít az, ha más szellemi termékét sajátként tüntetem fel. Ez a lopás egy fajtája, és különösen a mai tudományos életben rendkívül szigorúan veszik. Azzal, hogy megjelölöm a forrásaimat, jelzem az olvasó felé, hogy ez az információ nem a saját szellemi termékem. Létezik olyan kultúra, amelyben nem illik egyes szám első személyben írni, és ezért minden olyan állítást, amely nincs másnak tulajdonítva, az olvasó automatikusan a szerzőnek tulajdonít. Más kultúrákban ki lehet emelni – sőt, érdemes kiemelni – a saját szellemi termékemet, azt, amit én adtam hozzá a témához. Ebben az esetben lehetséges egy szürke zóna a másnak tulajdonított és a magamnak tulajdonított állítások között: olyan, mindenki által ismert vagy magától értetődő állítások, amelyeket nyilván sokan leírtak vagy leírhattak, kár lehivatkozni. Például a mohácsi csata évszámát minden magyarul olvasó ismerni fogja, azt pedig, hogy $3864 + 4782 = 8646$, bárki ki tudja számolni.

Tisztelet a szerzőnek. Ha más szellemi termékét (kutatási eredményét, gondolatát) a forrás megjelölése nélkül idézem, azzal nem csupán magamnak szerzek jogosulatlan érdemeket, hanem a forrást is megfosztom a neki járó elismeréstől. Aki az én művemmel olvassa, hozzám fogja kapcsolni a szellemi terméket, nem pedig ahhoz, akitől valójában származik. Márpedig a tudományos életben a jogdíjat hivatkozásokban fizetik, amely a valódi szerzőt illeti. Egy-egy kutató tudományos megítélése során a műveire adott hivatkozások az egyik fontos tudományometriai mutató, vagyis a szakmai előmenetele, állásuk és pályázatok elnyerése függ attól, hogy hányan hivatkoznak a szellemi termékeire. Emiatt a forrásmegjelölés hiánya nem csupán erkölcsi, hanem anyagi következményekkel is járhat.

A felelősség áthárítása. A források megjelölésével nem csupán az érdemeket, de a kritikákat is átháríthatjuk a valódi szerzőkre. A tudomány egy bizalmi játék: nem fog minden kutató minden kísérletet személyesen megismételni, minden megfigyelést személyesen leellenőrizni. Így a források megjelölése azt a célt is szolgálja, hogy rámutatok arra, akinek a munkájára a saját munkámat alapozom, akinek a megbízhatóságától a saját gondolatmenetem függ. Saját felelősségem az, hogy megbízható forrásokra támaszkodjak, és a forrásaimat kritikailag értékeljem. Ki kell zárnom a *nem tudományos*, az *elavult*, valamint a *logikailag, módszertanilag hibás* forrásokat. Ha ez elmarad, akkor a művem tudományos értéke csorbul. Viszont van egy pont, amelynél tovább nem elvárható az, hogy a forrásaimat leellenőrizzem, és így ha kiderül, hogy a forrásom tévedett, akkor azért már nem én vagyok a hibás. Hallgatóként különösen fontos, hogy az oktatóm lássa: én követtem-e el logikai hibát, vagy „csupán” rossz forrásból dolgoztam.

A forrásmegjelölés fázisai: a forrásmegjelölés

Abból indulunk ki, hogy van „valami”, aminek a forrását meg akarjuk (meg kell) jelölni. Ez lehet egy rövidebb vagy hosszabb (szószerinti) idézet, információ, adat vagy nagyobb gondolat. Ehhez szeretnénk hozzáfűzni a forrást, még hozzá a tudományos életben elvárt precizitással.

Néha már a mondatba is belefűzzük a forrást: a szerzőt („ahogy azt Kant óta tudjuk...”) vagy a művet („ahogy azt Jacob Katz megmutatta az *Out of the Ghetto* című művében...”). Azonban az összes adatot nem szeretnénk a mondatba belevenni („ahogy azt Jacob Katz megmutatta az *Out of the Ghetto* című,

eredetileg 1973-ban a Harvard University Press gondozásában megjelent művében, amelynek magyarul 1995-ben az MTA Judaisztikai Kutatócsoport által megjelentetett fordításának 78. oldalára támaszkodok...”). Más esetekben a forrást nem is részletezzük a mondatban („Sokak szerint...”); vagy még utalni sem utalunk rá, csupán a hivatkozandó állítást, információt szerkesztjük bele a gondolatmenetünkbe.

Tehát össze akarjuk kapcsolni a szövegünk (az általunk írt tudományos próza) valamely pontját a hivatkozott forrásművel. Pontosabban szólva, a legtöbb esetben a hivatkozott forrásműnek csak egy pontjával, hiszen nem várjuk el az olvasónktól, hogy a teljes hivatkozott művet elolvassa, ha a hivatkozásunknak utána akar járni. Néhány esetben valóban a teljes műre hivatkozunk, egyébként viszont megadunk a hivatkozott művön belül egy fejezetszámot (ez a ritkább), egy vagy több oldalt (ez a gyakoribb).

Több hagyomány is létezik a művön belül az oldalak megadására. Bármelyiket is választjuk vagy írják elő nekünk, a saját munkánkon belül egységesnek, konzisztensnek kell maradnunk. Néhány példa:

<i>Egyetlen oldal:</i>	p. 18	18. o.	18.	18. oldal
<i>Oldalak tartománya:</i>	pp. 18–21	18–21. o.	18–21.	18–21. oldal
<i>Több oldal:</i>	p. 18, 21–24 és 26.	18., 21–24 és 26. o.	18, 21–24, 26.	
<i>Kötet és oldal:</i>	vol. 2, p. 18	2. kötet 18. o.	2:18	

A tudományos életben rendkívül elterjedt p. a latin *pagina* (angol *page*, francia *page* stb.) rövidítése. Ha több oldalt adunk meg, akkor „többes számba” tesszük, pp.-t írunk. Van, aki más műfajokhoz hasonlóan a magyar nyelvű tudományos szövegben is az o. (oldal, oldalak) rövidítést használja. Léteznek olyan stíluslapok is, amelyek mindkét rövidítés mellőzését írják elő. Arra is figyeljünk oda, hogy a stíluslap előírja-e a rövidítésjel és a sorszámnevet utáni pont használatát, valamint hogy tartományok (-tól, -ig) esetén szokásos kötőjelet vagy nagyköötőjelet (amely kinézetileg azonos a gondolatjellel, ang. *n-dash*) ír-e elő. Angolul és sok más idegen nyelven ugyanis nem szokás a sorszámnevek ponttal történő jelzése, sem a „-tól, -ig” értelmű nagyköötőjel használata.

Több megközelítés létezik, és szigorúan ragaszkodnunk kell ahhoz a „stíluslaphoz”, amelyet választunk, vagy amelyet az intézményünk, a tanszékünk, a témavezetőnk, a szerkesztőnk vagy a kiadónk előír nekünk. A folyóiratok és a gyűjteményes kötetek szerkesztői általában részletesen leírják a szerzők számára a követendő rendszert az egységesség érdekében. Mielőtt elkezdünk írni egy szemináriumi dolgozatot, szakdolgozatot, tudományos cikket, feltétlenül kérdezzünk rá, van-e stíluslap, avagy mely standard hivatkozási rendszert kell követnünk. Utólag ugyanis nagyon fárasztó egy félkész vagy kész cikket átdolgozni.

A rendszerek két nagy csoportba oszthatók: a hivatkozások vagy a szövegen belül zárójelben, vagy lábjegyzetben jelennek meg. A szövegen belüli hivatkozások minél rövidebbek: beazonosítják a hivatkozott művet (amelynek bibliográfiai adatai megtalálhatók a mű végén található bibliográfiában), valamint (sok esetben) a művön belül az oldalszámot. A lábjegyzetben jóval több hely áll rendelkezésre, így a lábjegyzetben gyakran megjelenik a hivatkozott mű teljes bibliográfiai leírása is.

Szövegen belüli hivatkozások (1): szerző-évszám rendszer. Elsősorban a nyelvészetben, a pszichológiában és a társadalomtudományokban terjedt el ez a rendszer, de a „hagyományos” bölcsészek is egyre gyakrabban használják. A mű azonosítására a szerző és a mű megjelenésének az évszáma szolgál, például *Chomsky 1957* vagy *Prince és Smolensky 1993*. Ha adott szerzőnek több művére is hivatkozunk ugyanabból az évből, akkor betűkkel különböztetjük meg ezeket egymástól (például *Kiss 1999a* és *Kiss 1999b*).

A mű azonosítása mellett az oldalszám is megadható. Néhány példa:

- (1) *A magyar és a török seregek 1526-ban csaptak össze* (Kiss 1999, p. 13).
 (2) *Ahogy azt Kiss (1999:13) megállapítja, a magyar és a török seregek 1526-ban csaptak össze.*
 (3) *Sokan úgy vélik, hogy a magyar és a török seregek 1526-ban csaptak össze* (vö. Kiss 1999, 13; NAGY 2001, 172–174).
 (4) *Kiss 1999 szerint a magyar és a török seregek 1526-ban csaptak össze* (13. o.).

A leggyakoribb az, amikor a hivatkozás a mondat végén (de még a mondatvégi pont előtt) jelenik meg, szervetlenül a mondatához hozzáfűzve, mint az (1) példában. A (3) példában a mondatához szervetlenül hozzátoldott hivatkozás már valamiféle belső szerkezettel bír: a „vö.” [vesd össze] igét két hivatkozás is követi. Megint más esetekben a hivatkozást a mondat szerves részévé tesszük. A (2) példában a szerző válik a mondat alanyává, de zárójelben felbukkan az utalás a műre, és azon belül a mű egyik pontjára (oldalára) is. Ezzel szemben a (4) példában nem a szerző, hanem maga a mű – jelen esetben a „Kiss 1999” jelű mű – épül be a mondatba.

Utóbbi két eset csak bizonyos tudományterületeken elterjedt, nem minden oktató, témavezető, szerkesztő fogja elfogadni. Leginkább a (4) ritka. Figyeljük meg, hogy saját szakterületünkön a hazai és külföldi szakirodalom hogyan használja a szerző-évszám rendszert. Magyarul például elterjedt szokás a szerzők nevét KISKAPITÁLIS betűtípussal szedni, mint a fenti (3) példában. Az általunk használt stíluslap azt is meghatározza, hogy az oldalszámot hogyan választjuk el az évszámtól: például kettősponttal (mint a (2) példában) vagy vesszővel (mint a (3) példában).

A dolgozat, cikk, tanulmány, könyv végén a bibliográfiának az egyik funkciója az, hogy feloldja, mit is jelent a „Kiss 1999” és a „Nagy 2001”. A szerző-évszám rendszert alkalmazó munkák végén az évszám általában nem a bibliográfiai tétel végén, hanem mindjárt a szerző neve után jelenik meg:

Kiss Béla, 1999. *A mohácsi csata története*. Akadémiai Kiadó: Budapest.

Nagy József 2001. „A mohácsi csata igazi története”. In: Gipsz Jakab (szerk.), *Mohács*. Springer.

Avagy:

Kiss 1999:

Kiss Béla, *A mohácsi csata története*. Akadémiai Kiadó: Budapest, 1999.

NAGY 2001:

Nagy József, „A mohácsi csata igazi története”. In: Gipsz Jakab (szerk.), *Mohács*. Springer, 2001.

Vegyünk kézbe különböző szakkönyveket, és figyeljük meg, ki milyen rendszert használ.

Szövegen belüli hivatkozások (2): numerikus rendszer. Elsősorban a természettudományokban elterjedt rendszer. A művet egy szám azonosítja, amelyet zárójelben, gyakrabban szögletes zárójelben tüntetünk fel a szövegben. Tehát (Kiss 1999) helyett [18] szerepel a főszövegben, például egy mondat végén, vagy azon a ponton, ahol hivatkozni akarunk. Ezeket a kódokat a bibliográfia oldja fel. A számozás azt a sorrendet követi, ahogy azok a tanulmányban előfordulnak, tehát az első hivatkozás lesz az [1], a második hivatkozás a [2], a harmadik, a negyedik és ötödik hivatkozás a [3-5]. Néha egy már korábban hivatkozott műre ismét hivatkozunk: [2, 4]. A cikk végén a bibliográfiát a számok sorrendjében állítjuk össze, nem a szerzők neve szerinti ábécérendben. Mivel ez egy meglehetősen nehezen használható rendszer, a numerikus hivatkozásokra különösen érvényes az, hogy érdemes *bibliográfiakezelő szoftvert* használnunk. Ha ugyanis egy új hivatkozást szúrunk be a tanulmány elején, akkor a további sorszámok tolódnak eggyel.

Hivatkozások lábjegyzetben vagy végjegyzetben. A lábjegyzeteknek két funkciója is van, amelyek néha összekeverednek. Az egyik a hivatkozás, a másik pedig a mellékes, kiegészítő információk megosztása. (Erről a mai angolszász világban az az elterjedt nézet, hogy ha fontos, akkor kerüljön bele a főszövegbe, ha viszont nem, akkor hagyjuk ki a művünkéből. Ezzel szemben a 19. századi német

tudományos műfaj sajátossága a rendkívül sok lábjegyzet volt, egyes lábjegyzetek szinte már önálló minitanulmányok voltak, és sok lábjegyzet nélkül nem számított tudományosnak a mű.) Sok esetben a két funkció összekapcsolódik, és a lábjegyzet bibliográfiai jellegű kiegészítő információkat tartalmaz: „Erről a témáról írt még ... és ... is”, avagy „Ezt a véleményt osztja ... és ..., viszont ezzel ellentétes véleményt képvisel ... és ...”.

A lábjegyzetben történő hivatkozásnak három típusát érdemes megkülönböztetni. Van olyan stíluslap, amely a lábjegyzetben is valamiféle rövidítést (például szerző-évszám, vagy szerző és rövidített cím) alkalmaz, amelyet a bibliográfia old fel. Van olyan stíluslap, amely a lábjegyzetben a teljes bibliográfiai leírást (szerző, cím, kiadó, kiadás helye, kiadás évszáma stb.) megköveteli. A legelterjedtebb azonban az a stíluslap, amelynél oda kell figyelni: amikor legelőször hivatkozunk az adott műre, akkor megadjuk a teljes bibliográfiai leírást, a továbbiakban azonban csak a szerző tulajdonnévvel és egy rövidített címmel utalunk a műre. Ennek az utóbbi szokásnak az előnye az, hogy spórolni lehet a terjedelemmel. Ha a hivatkozás azonos, vagy azonos szerzőtől származik, mint az előző lábjegyzetben megadott hivatkozás (legfeljebb más az oldalszám), akkor használható az *idem* ('ugyanaz a szerző') és az *ibid* ('ugyanott, ugyanabban a műben') latin rövidítés is. Azonban a szerzőnek figyelnie kell arra, hogy melyik hivatkozás fordul elő többed alkalommal, míg az olvasónak macerás lehet megtalálnia azt a lábjegyzetet, amelyben először szerepel a hivatkozás.

Visszatérő kérdés, hogy ha a lábjegyzetben szerepel (legalább egy alkalommal) minden mű teljes bibliográfiai leírása, akkor mi szükség van a mű végén is bibliográfiára. Valóban, sok folyóirat és tanulmánykötet, ha a lábjegyzetben megadott bibliográfiai leírások rendszerét alkalmazza, elhagyja a cikkvégi bibliográfiákat. A szemináriumi dolgozat, a szakdolgozat és a doktori disszertáció viszont olyan műfajok, amelyek esetében a bibliográfia nem hagyható el, ugyanis a dolgozat értékeléséhez hozzátartozik annak a vizsgálata is, hogy a hallgató milyen szakirodalmat használt fel.

Az itt leírtak vonatkoznak a végjegyzetekre is. Szemináriumi dolgozatok és szakdolgozatok esetén ma már nem szokás végjegyzeteket használni. Egyes folyóiratok és kiadók ma is végjegyzeteket használnak. A kettő között a fő különbség az, hogy míg a lábjegyzetek olvasása csak kicsit akasztja meg az olvasót, a végjegyzeteké sokkal inkább. A végjegyzeteket kezeljük úgy, hogy az abban leírtak nem jutnak el az olvasók kilencven százalékához, vagyis oda tényleg csak hivatkozásokat és nagyon mellékes információkat írjunk le.

A forrásmegjelölés fázisai: a bibliográfiai leírás

Ott tartottunk, hogy a szövegünk egy pontja egy forráshoz kapcsolódik. Lehet, hogy szó szerint idézünk a forrásból (röviden, idézőjelek között, bekezdésen belül; vagy hosszan, önálló, balról behúzott bekezdésben). Lehet, hogy csak egy gondolatot, információt, fogalmat veszünk át a forrásból. Mindkét esetben megjelöljük a hivatkozást: a hivatkozott művet, és azon belül a pontos helyet. Több rendszert láttunk arra, hogy a hivatkozott művet és azon belül a helyet beillesztjük a tudományos prózába.

A második nagy fázis a hivatkozott mű bibliográfiai leírása, amely a bibliográfiában, illetve (ha ezt a rendszert követjük) a lábjegyzetben (vagy végjegyzetben) megjelenik. Míg a hivatkozás során megjelöltük a pontos helyet a művön belül (tipikusan oldalszámmal, hogy az olvasó könnyen megtalálja azt), addig a bibliográfiai leírás már az egész műre vonatkozik, nem tartalmaz oldalszámokat. Kivéve, ha az egész mű egy cikk egy folyóiratban, vagy egy tanulmány egy szerkesztett kötetben: ebben az esetben a hivatkozott mű bibliográfiai leírásához hozzátartozik annak kezdő és záró oldala is. De ez nem azonos a cikkben belüli oldalszámmal vagy oldalszámtartománnyal, amelyre hivatkozunk a forrásmegjelölésben.

A bibliográfiai leírást három lépésben készítjük el. (1) Megállapítjuk a mű típusát: monográfia, folyóiratcikk, tanulmány, kézirat, disszertáció, weboldal, lexikoncikk stb. (2) A típustól függően kigyűjtjük a bibliográfiai adatokat (szerző, cím, kiadó, évszám, bennfoglaló mű stb.). (3) Ezeket az adatokat az előírt formátum szerint sorba rakjuk. Odafigyünk az elválasztójelekre, zárójelekre, idézőjelekre; arra, hogy mit kell kurziválni, nagybetűvel szedni stb. Mindezt nézzük meg most egy kicsit részletesebben.

A publikáció típusa	A típus esetén releváns adatok
<i>monográfia, szakkönyv</i>	szerző, cím, kiadó, kiadás helye, kiadás éve (+ első/eredeti kiadás éve) (+ ha sorozatban jelent meg: a sorozat címe, a kötet száma a sorozaton belül)
<i>gyűjteményes kötet</i>	szerkesztő, cím, kiadó, kiadás helye és éve (+ sorozat címe, kötet száma)
<i>folyóiratcikk</i>	szerző, cím, folyóirat, évfolyam (+ évfolyamon belül kötet), oldalszám, évszám
<i>tanulmány kötetben</i>	szerző, cím, a bennfoglaló kötet adatai (mint fent), év, -tól és -ig oldalszámok
<i>szócikk lexikonban</i>	szerző (gyakran monogram a szócikk alján, amit fel kell oldani), a szócikk címe, a lexikon főszerkesztője, kiadó, kiadás helye, kiadás éve, oldalszám(ok)
<i>forráskiadás</i>	szerkesztő / kiadó / fordító, cím és a könyv további adatai (mint fent), év
<i>doktori disszertáció, szakdolgozat</i>	szerző, cím, műfaj (pl. „Doktori disszertáció” vagy „MA diplomamunka”), intézmény (ahol elfogadták + város, ha az egyetem nevében nincs benne), év
<i>kiadatlan kézirat</i>	szerző, cím, évszám (ha beazonosítható), elérhetőség vagy más információ
<i>weboldal, online adatbázis, online korpusz stb.</i>	az adatbázis, korpusz stb. neve, meghatározás (pl. „adatbázis”), URL, egyéb információ (pl. intézmény vagy projekt neve). Gyakori, hogy az oldalukon ők maguk pontosan megadják, hogyan szeretnék, hogy rájuk hivatkozzanak.

1. táblázat: A gyakoribb bibliográfiai tételek típusai, és a leírásukhoz használt (kötelező vagy opcionális) bibliográfiai adatok.¹

Az 1. táblázat bemutatja a gyakrabban használt típusokat és a típusokhoz kapcsolódó bibliográfiai adatokat. Egyes adatok kötelezőek, mások opcionálisak, vagy stíluslaptól függően kötelezőek. A szerző, a cím és a kiadás éve mindig kötelező; ha ezek hiányoznak, a hiányra az *N.N.* (lat. *nomen nescio*, szó szerint: 'a nevet nem tudom'; avagy: 'név nélkül', 'no name'), ill. az *n.d.* ('dátum nélkül', 'no date') rövidítéseket használjuk a szerző, ill. a kiadás dátuma helyén. Hasonlóképpen a kiadó és a kiadás helye is alapvető bibliográfiai adat, hiányukat jelezni kell (például *sine loco*, rövidítve *s. l.*, 'helység nélkül'), bár nem minden stíluslap teszi őket kötelezővé.²

Az url-t (a honlap címét) csak akkor kell feltüntetni, ha kizárólag az interneten elérhető forrásról van szó. Ha az interneten elérhető verzióból dolgoztunk, de eredetileg nyomtatott kiadvány, megoszlanak a vélemények a követendő eljárásról, ugyanis a honlapcím rövid idő alatt is változhat, feltüntetése a bibliográfiában nem mindig informatív. A stabil azonosítók (könyvek ISBN-száma, folyóiratok ISSN-száma, cikkek DOI-száma) beemelése a bibliográfiákba még nem terjedt el általánosan. De fel kell (fel szokás) tüntetni azt, hogy az adott online tartalmat mikor töltöttem le (sőt érdemes erről saját használatra egy képernyőmentést is készíteni), mivel az online tartalmak meglehetősen változékonyak.

Könyvek bibliográfiai leírásánál *ne* a könyvborítón megjelenő információból induljunk ki, hanem a belső címlapból. Kétség esetén nézzünk utána egy megbízható bibliográfiai leírásban, például egy könyvtári katalógusban. Puskázhatunk mások munkáiból is, de mivel még neves szerzők jó kiadónál megjelent műveiben is gyakran hibásak a bibliográfiai adatok, ezért több forrást is vessünk egybe. Ilyenkor az is kiderülhet, hogy a műnek több kiadása is létezik, amiről érdemes tudnunk.

Az évszám feltüntetésének több funkciója van. Több kiadás esetén jelzi, hogy mi melyik kiadásból dolgoztunk, ami különösen akkor fontos, ha a kiadások szövege, de legalábbis oldalszámozása eltér egymástól. Ilyen esetben a felső index jelzi a későbbi kiadást: így „1998, 2003²” azt jelzi, hogy a mű eredetileg 1998-ban jelent meg, de mi a 2003-as második kiadásra hivatkozunk. Az első kiadás

¹ A táblázat a *BibTeX* referenciakezelő rendszer mezőit követi, amely a *LaTeX* nevű szövegszerkesztő bővítése. További információ pl. a https://en.wikipedia.org/wiki/BibTeX#Entry_types Wikipedia-oldalon található.

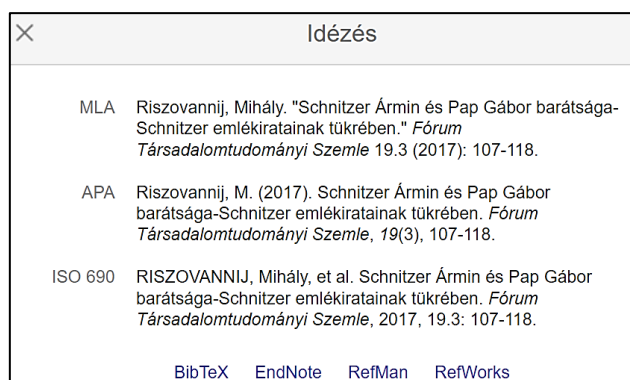
² Régebben nagyon sok kis kiadó, nyomda működött a világ nagyon sok városában. Innen ered az, hogy feltüntetjük a kiadót és a kiadás helyét is. Nem ritkán egy-egy kiadvány kiadó nélkül, a szerző saját kiadásában jelent meg, mint amikor ma egy szerző a honlapján közzétesz egy pdf-et. Ezért a régebbi gyakorlat a kiadás címlap szerinti helyére nagyobb hangsúlyt fektetett, mint magára a kiadóra. Ezzel szemben, ma a vezető tudományos kiadók globalizáltak, a világ öt-tíz nagyvárosában is (Bostontól Szingapúrig, Londontól Sidney-ig) működtetnek irodákat, kiadványonként más-más nagyvárosokat tüntetnek fel. Véleményem szerint ezekben a 21. századi esetekben már nincs értelme a kiadás helyét feltüntetni, mert a kiadvány ennek ellenére is könnyen beazonosítható.

évszámának feltüntetése azért is fontos, mert az évszám megadásának egy másik funkciója az adott mű elhelyezése a tudománytörténetben: hogy az olvasónk lássa, értse, melyik felhasznált irodalom a korábbi, ki volt az első „felfedező”, melyik hivatkozott szerző ismerhette a másikat. Ugyanezért tüntessük fel az eredeti kiadás évszámát is, akkor, ha fordításból dolgozunk, ha fordításra hivatkozunk.

Miután megállapítottuk a hivatkozott mű típusát, és kigyűjtöttük a bibliográfiai adatait, azokat a kiválasztott stíluslap előírásai szerint kell elhelyeznünk. Legtöbb esetben a stíluslap példákat tartalmaz, amelyek analógiájára rakjuk össze mi is a bibliográfiánkat.

A szerző családnevét néha a nagybetűsítés választja el az utónevétől (vajon hova kerül a *von*, *van*, *de* stb.?). Mivel választjuk el egymástól a több szerző nevét: vesszővel, nagyköötőjellel, *et* jellel (&) vagy kötőszóval (*és/and/und*)? A szerző neve után nem csak kettőspont, de vessző vagy pont is jöhet, a stíluslap függvényében. Létezik olyan felfogás, amely szerint egy bibliográfiai tétel egy „mondatnak” felel meg, a tétel adatait vesszővel választjuk el, és a végén pont zárja azt le. Mások a bibliográfiai tétel adatai között is használnak pontot. Sok esetben a könyvek, folyóiratok címeit másként szedik, mint a cikkek, tanulmányok címeit, előbbit például dőlt betűvel, utóbbiakat pedig (egyszeres vagy kétszeres) idézőjelekkel veszik körbe. Korábban már esett arról szó, hogy a szerző–évszám-rendszerekben a kiadás éve tipikusan a szerző nevét követi (például zárójelben); míg máshol a bibliográfiai végén, de az oldalszám előtt találjuk azt. A kiadó és a kiadás helye általában közvetlenül megelőzi az évszámot (kivéve a szerző–évszám-rendszerekben): vessző vagy kettőspont választja el ezeket egymástól, és mindkét sorrend (kiadó, majd kiadás helye; ill. kiadás helye, majd kiadó) elterjedt.

Az 1. ábra a Google Tudós egyik szolgáltatását mutatja be: ha rákattintunk a találat alatt található idézőjelre, több (az angolszász világban elterjedt) hivatkozási rendszer szerint is feldobja a hivatkozást, a dolgozatba történő gyors átemelés érdekében. Figyeljük meg az általunk használt szakirodalmak bibliográfiáját, az egyes szakterületeken bevett hivatkozási szokásokat. Döntsük el, melyik a legszimpatikusabb a számunkra... majd vessük alá magunkat az intézményünk, a témavezetőnk, a kiszemelt folyóirat kiadója vagy könyvünk, tanulmánykötetünk szerkesztője előírásainak...

1. ábra: Különböző hivatkozási rendszerek a Google Tudós (Google Scholar) funkciójaként.